

CRNVO
CENTAR ZA RAZVOJ NVO

Istraživanje o građanskoj participaciji u lokalnim samoupravama

Izveštaj

April, 2021. godine

DEFACTO
CONSULTANCY

Sadržaj

Metod i podaci	3
Uzorak.....	4
Prikupljanje podataka	4
Kontrola kvaliteta podataka.....	4
Učešće građana u procesu odlučivanja u crnogorskim opštinama	5
Oblici građanske participacije.....	8
Stavovi građana o organima lokalne samouprave.....	16
Percepcija elektronskih servisa, internet prezentacija i djelovanje na društvenim mrežama..	21
Glavni nalazi	24

Metod i podaci

U demokratskim društvima nije dovoljno uspostaviti samo demokratske institucije i procese. Nužno za svako društvo, a posebno ono u razvoju, jeste **stvaranje mogućnosti** da **građani učestvuju** u tim procesima.

Građani kroz participaciju u različitim oblicima ispunjavaju set prava i obaveza, uključujući i pravo da učestvuju u donošenju odluka koje utiču na društvo u cjelini. Pored toga što je osnov demokratskog društva, učešće građana je i pokretač promjena na svim nivoima.

Prostor u kome je građanska participacija posebno značajna jeste **lokalna zajednica**. Upravo na ovom nivou upravljanja se može ostvariti najznačajniji dijalog između građana, interesnih grupa i predstavnika vlasti. Naime, svaki građanin treba da ima obezbijeđene uslove da u lokalnoj zajednici bude aktivan građanin i razvija **demokratsku političku kulturu**, koja se kasnije prenosi kada je u pitanju i učešće na višim nivoima građanske participacije.

Upravo iz tog razloga je značajno istražiti stavove i percepcije građana o njihovim lokalnim samoupravama, utvrditi koliko zapravo građani uzimaju učešća u procesima donošenja odluka, i šta su razlozi za eventualno nedovoljno učešće. Lokalne zajednice se mogu boriti sa brojnim problemima koji mogu uticati direktno i indirektno na građane i kulturu građanske participacije u toj zajednici. Važno je otkriti te razloge kako bi se poboljšao rad lokalnih zajednica i kvalitet demokratskih procesa koji se odvijaju u istim.

Prateći navedeno, ovo istraživanje ima **za cilj** da:

- Sazna više o učešću građana u procesima odlučivanja u crnogorskim opštinama;
- Utvrdi koji su to oblici učešća građana, kao i koje oblike participacije građani najviše koriste;
- Sazna više o stavovima građana o organima lokalnih samouprava i njihovom radu;
- Utvrdi kakve su percepcije građana o elektronskim servisima, internet prezentacijama kao i o prisustvu i djelovanju organa lokalne samouprave na društvenim mrežama.

Za potrebe istraživanja, u saradnji sa **NVO Centar za razvoj nevladinih organizacija**, kreiran je i upitnik koji pokriva gore navedene teme. U cilju obezbjeđivanja mogućnosti za uporednu analizu i praćenje trendova, u uputnik su uključena pitanja sadržana u međunarodnom istraživanju **European Value Study (EVS)**¹ i dva lokalna istraživanja sprovedena za potrebe **NVO Građanska alijansa** 2015.² i 2017.³ godine i **NVO CEGAS**⁴ 2020. godine.

U cilju sprovođenja kompleksnije analize, u izvještaju neće biti predstavljene samo osnovne frekvencije odgovora ispitanika – varijable će biti ukrštene sa glavnim demografskim karakteristikama (pol, starost, etnicitet, nivo obrazovanja, visina prihoda, region u kome ispitanici žive itd.) kako bi pronašli razlike između specifičnih demografskih grupa. Ukoliko budu postojale, statistički relevantne razlike će biti predstavljene i prokomentarisane.

---

¹ *European Value Study (EVS)* je program međudržavnih i longitudinalnih istraživanja osnovnih ljudskih vrijednosti. Pruža uvid u ideje, vjerovanja, preferencije, stavove, vrijednosti i mišljenja građana širom Evrope. To je jedinstveni istraživački projekat o tome kako Evropljani razmišljaju o životu, porodici, poslu, religiji, politici i društvu. U Crnoj Gori je EVS sproveden u dva navrata, 2008. i 2019. godine, pri čemu je 2019. godine sproveden od strane agencije DeFacto Consultancy. Više detalja dostupno na: <https://europeanvaluesstudy.eu/>

² Više detalja dostupno na: <https://gamn.org/images/docs/cg/gradjanska-participacija-u-crnoj-gori.pdf>

³ Više detalja dostupno na: <https://gamn.org/images/docs/cg/gradjanska-participacija-u-crnoj-gori-2017.pdf>

⁴ Više detalja dostupno na: <https://www.otvoreniportal.me/vijesti/istrazivanje-da-li-postoje-preduslovi-da-gradjani-i-gradjanke-ucestvuju-u-donosenju-odluka-na-lokalnom-nivou>

Uzorak

Istraživanje javnog mnjenja o oblicima građanske participacije u Crnoj Gori sprovedeno je u okviru omnibus istraživanja, na uzorku od **1012 ispitanika** reprezentativnom za Crnu Goru. Struktura uzorka je definisana **multistage random sampling** metodom selekcije, koja garantuje standardnu statističku grešku od **+/- 3.14%** sa intervalom povjerenja od 95% za 50% distribucije.

Sama stratifikacija prilikom procesa definisanja uzorka sprovedena je u dva koraka. U prvom koraku, opšta populacija Crne Gore podijeljena je u tri stratumata koji odgovaraju geo-ekonomskim regijama u Crnoj Gori (sjever, centar i jug). U drugom koraku, biračka mjesta u okviru stratumata podijeljena su u tri grupe: velika, srednja i mala, pri čemu su se domaćinstva u kojima se istraživanje sprovodilo birala na ovom nivou. Odabir domaćinstva u kojem se, u okviru uzoračke jedinice, sprovodilo istraživanje vršen je **random walk** metodom. Broj upitnika završenih u okviru svakog stratumata određen je u skladu sa rezultatima posljednjeg zvaničnog popisa, sprovedenog 2011. godine.

Podaci su prikupljeni u sve **24 crnogorske opštine**. Nakon prikupljanja podataka, izvršena je **post-stratifikacija** u odnosu na osnovne demografske karakteristike populacije: pol, godine i nacionalnost⁵, kako bi se dodatno osigurala reprezentativnost odgovora.

Prikupljanje podataka

Terenski dio istraživanja sproveden je u periodu od 23. februara do 16. marta 2021. godine.

Ispitanici su anketirani lično, uz upotrebu **CAPI** (*Computer Assisted Personal Interviewing*) tehnike. Softver funkcioniše istovremeno i online i offline, što anketaru omogućava bolje snalaženje u otvorenom prostoru gdje internet konekcija često nije dostupna. Softver automatski mjeri trajanje svakog pitanja što predstavlja dodatni vid kontrole. Nakon završetka terenskog rada, podaci su eksportovani u .sav, .csv i .exe formate, tako da mogu biti učitani u svakom od glavnih alata za statističku obradu podataka uključujući SPSS, STATA-u i R.

Kontrola kvaliteta podataka

Projektni tim je primijenio sljedeće mjere u cilju obezbjeđivanja **kontrole podataka**:

- Komunikacija sa anketarima na dnevnom nivou: koordinatori terena su svakodnevno kontaktirali anketare i razgovarali o stanju na terenu, mjerama preduzetim u cilju ograničavanja COVID-19 epidemije, potencijalnim problemima sa kojima se anketar suočava i planovima za sljedeći radni dan;
- Telefonska ili e-mail kontrola 15% uzorka;
- Provjera dužine intervjua: CAPI softver automatski bilježi dužinu trajanja svakog intervjua. Koordinator terena brisali su sve ankete koje traju kraće od 80% unaprijed obračunatog trajanja jednog intervjua;

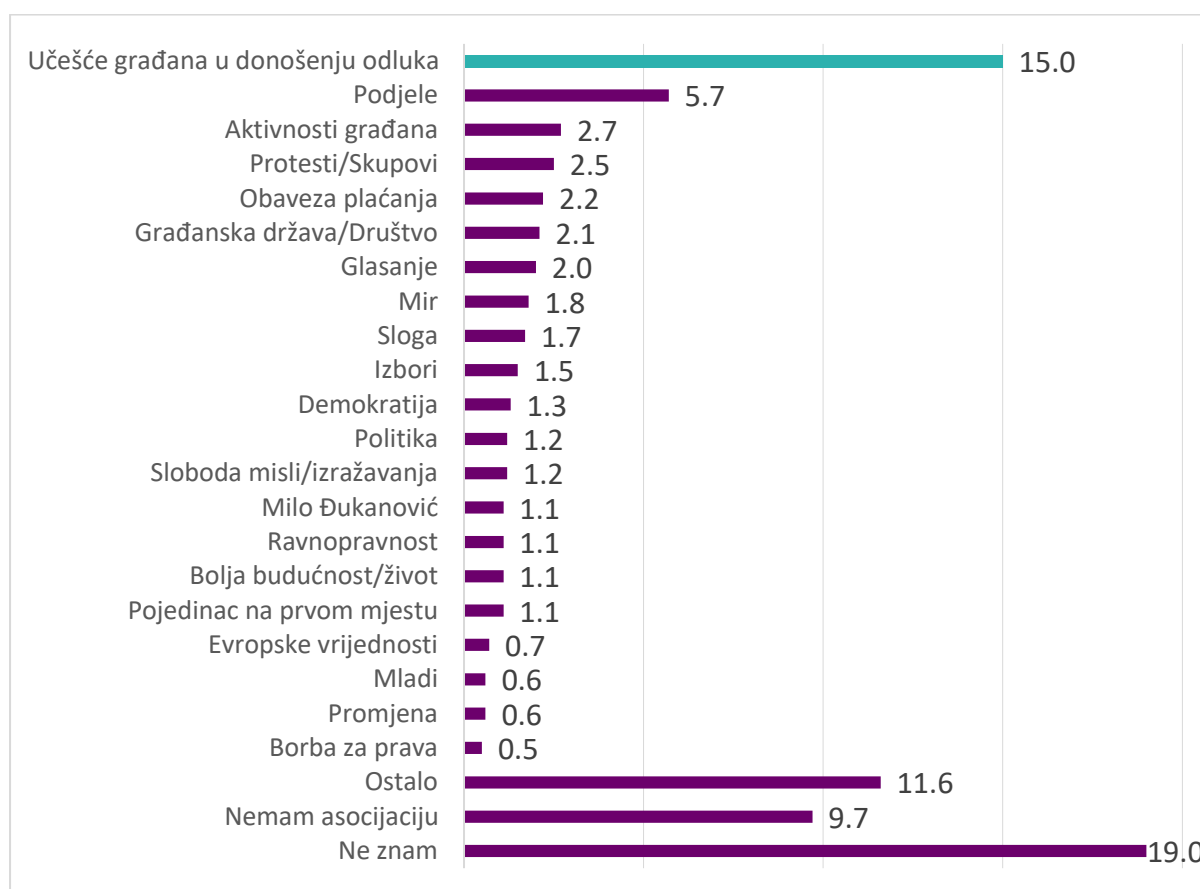
---

⁵ U Crnoj Gori, osim pola i starosti, nacionalnost se koristi u procesu post-stratifikacije. Po posljednjem popisu iz 2011. godine, nijedna nacionalna grupa nema apsolutnu većinu – populacija države sastoji se od 45% Crnogoraca, 29% Srba, 9% Bošnjaka, 5% Albanaca, 3% Muslimana (u smislu etničke grupe) i 1% Hrvata. Stavovi o mnogim ključnim pitanjima razlikuju se među etničkim grupama, što je glavni razlog za upotrebu ove varijable u procesu post-stratifikacije.

- Logička kontrola svakog unesenog upitnika: Koordinatori terena provjeravali su konzistentnost unesenih odgovora.

Učešće građana u procesu odlučivanja u crnogorskim opštinama

Kako bi otkrili više o učešću građana u procesima odlučivanja, kao i o njihovim stavovima o građanskoj participaciji, analizu rezultata istraživanja počecemo od pitanja vezanog za **prve asocijacije** građana vezano za termin „*građanska participacija*“. Riječ je o pitanju otvorenog karaktera, tj. pitanju kod kojeg ispitanici **nemaju ponuđene odgovore**, te nisu ograničeni samim upitnikom. Prilikom analize, svi odgovori su kodirani u najšire moguće, interno koherentne grupe, a na grafiku su prikazane sve grupe koje su u ukupnom zbiru odgovora učestvovala sa više od 0.5%⁶.

Grafik 1: Koja Vam je prva asocijacija kada se pomene „građanska participacija“?

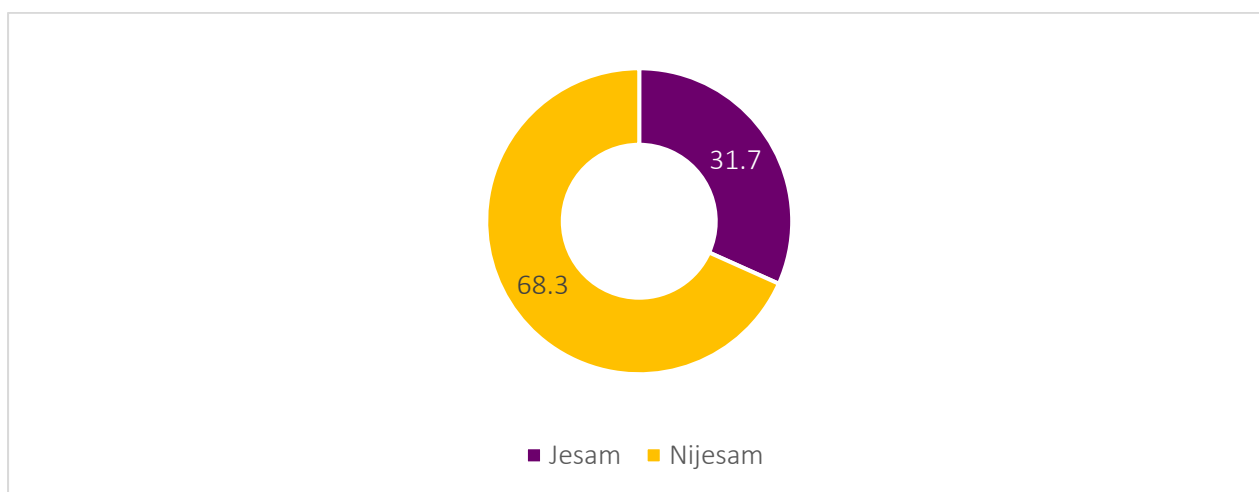
Kada je u pitanju građanska participacija, daleko najučestalija asocijacija jeste **učešće građana u donošenju odluka** – ovaj odgovor samostalno je navelo 15.0% ispitanika. Slijede asocijacije na **podjele**, tj. „građanske podjele“ i „političke podjele“ koje je navelo 5.7% ispitanika, što je prilično interesantan podatak. Po definiciji, građanska participacija bi trebala da podstiče kompromis i saradnju, a ne podjele. Dalje, nalazimo odgovore „aktivnosti građana“ sa 2.7%, kao i „protesti“ i „skupovi“ sa 2.5%. Takođe interesantan podatak je da je 2.2% građana kao

⁶ U apsolutnim iznosima, s obzirom na veličinu uzorka, riječ je o pet ili više pominjanja od strane ispitanika.

asocijaciju na građansku participaciju navelo različite oblike obaveze plaćanja poput: „naplata medicinske usluge“, „takse“, „porezi i doprinosi“ i sl.

Sljedeće pitanje koje smo postavili ispitanicima bilo je o tome da li su do sada učestvovali u donošenju odluka na lokalnom nivou. Zaključujemo da je kumulativno njih 31.7% učestvovalo u donošenju odluka na lokalnom nivou, dok je 68.3% ocijenilo da do sada to nije činilo.

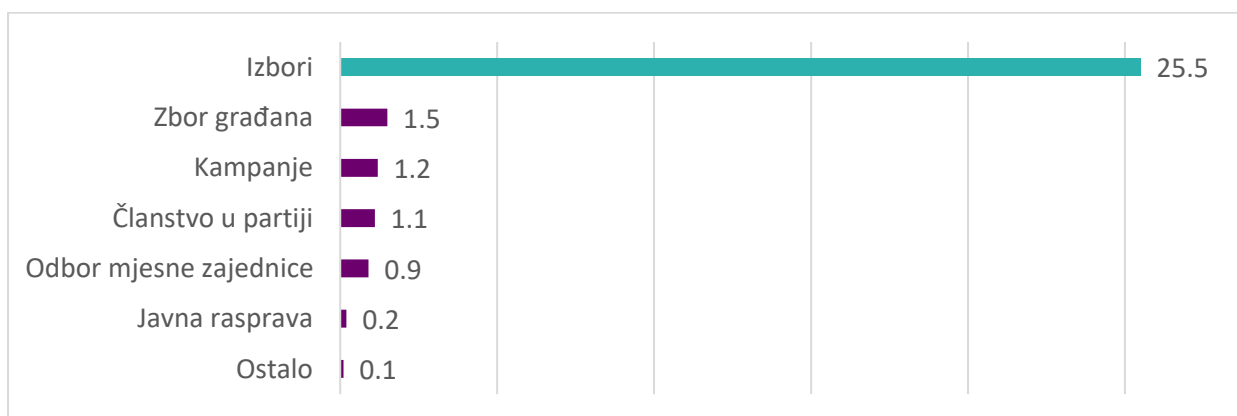
Statistički značajne razlike između demografskih potkategorija postoje jedino u pogledu **visine prihoda**. **Korelacija** između ove demografske karakteristike i odgovora na pitanje je **pozitivna** - što su veći prihodi, ispitanici češće tvrde da su učestvovali u donošenju odluka na lokalnom nivou. Primjećujemo da 37.1% ispitanika sa visokim primanjima tvrdi da je učestvovalo, isto važi za 31.3% ispitanika sa srednjim primanjima, te 27.9% ispitanika sa niskim primanjima.

Grafik 2: Da li ste do sada učestvovali u donošenju odluka na lokalnom nivou?

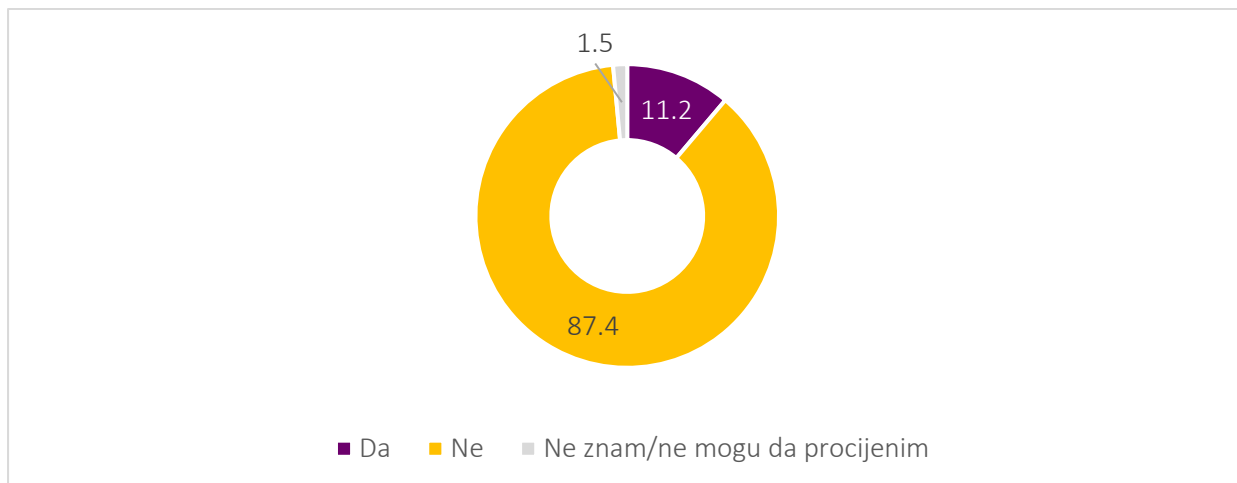
Ako rezultat uporedimo sa podacima iz istraživanja sprovedenih za NVO Građanska alijansa 2015. i 2017. godine, primjetan je **blagi porast** broja osoba koje tvrde da su učestvovale u donošenju odluka na lokalnom nivou – tako, 2015. godine pozitivan odgovor na ovo pitanje dalo je 28.3% ispitanika, a 2017. godine 31.2%.

Ispitanike koji su ocijenili da su učestvovali u donošenju odluka na lokalnom nivou, upotrebom otvorenog pitanja pitali smo na koji način su to činili. Dominantna većina, 25.5% od ukupnog broja ispitanika, istakla je da je to učinila izlaskom na glasanje. Dalje, njih 1.5% je navelo da su to učinili kroz zborove građana, dok je njih 1.2% učestvovalo kroz političke kampanje, a 1.1% kao članovi partije.

Grafik 3: Na koji način ste učestvovali?

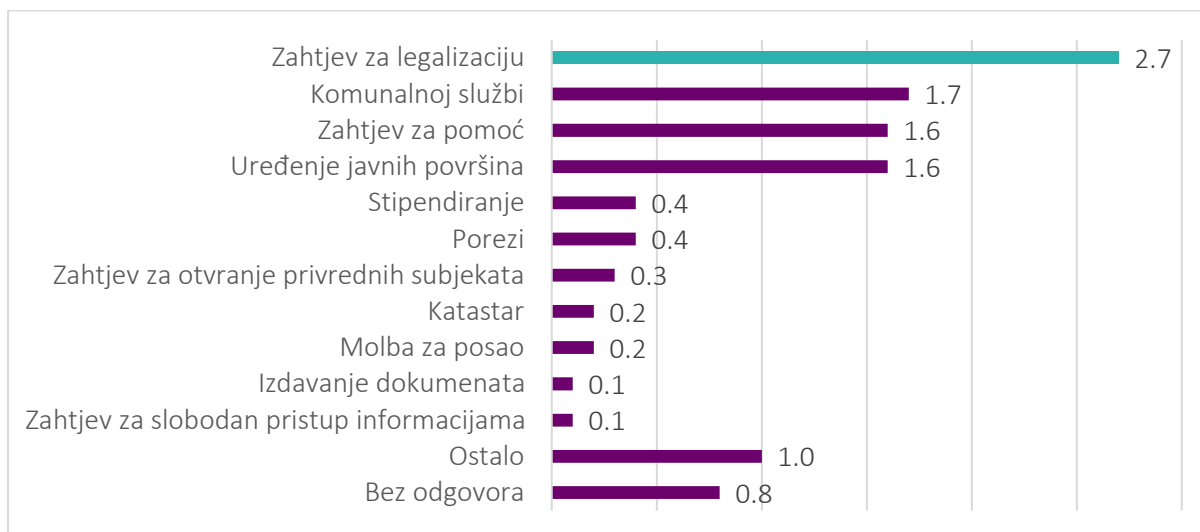
Također, interesovalo nas je da li su građani u prethodnih 12 mjeseci podnijeli neku vrstu zahtjeva organima lokalne samouprave. Njih 87.4% je navelo da nijesu, dok **svaki deveti ispitanik** tvrdi da je **podnio neku vrstu zahtjeva**. Ako pogledamo razlike među demografskim potkategorijama, možemo utvrditi da postoje određene **razlike** jedino kada je **u pitanju regija** iz koje ispitanici dolaze. Tako, primjećujemo da su ispitanici iz centralne regije (12.9%) češće od ostalih podnijeli neku vrstu zahtjeva, tj. udio ove grupe na sjeveru iznosi 9.4%, a na jugu 9.8%.

Grafik 4: Da li ste u prethodnih 12 mjeseci podnijeli neku vrstu zahtjeva organima lokalne samouprave?

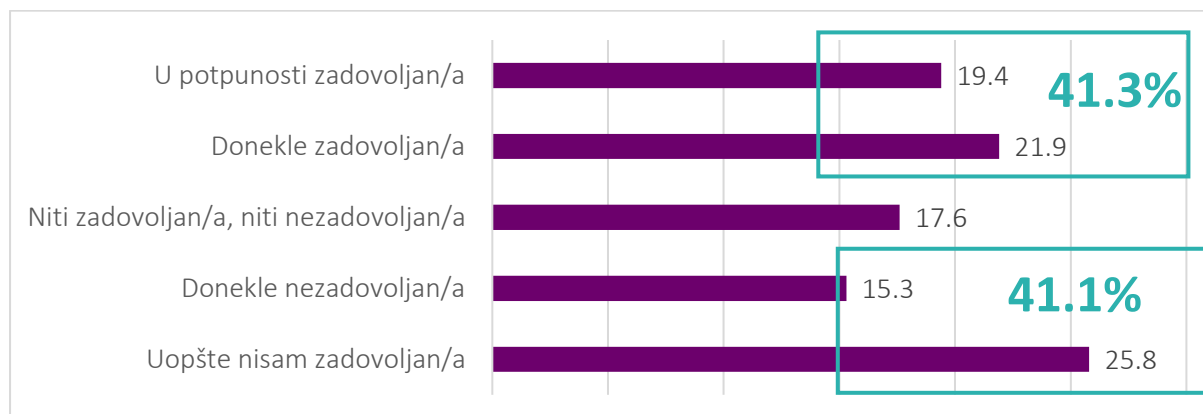
Upravo nas je kod tih ispitanika zanimalo da saznamo o kakvim se konkretno zahtjevima radilo, te smo ponovo po metodu otvorenog pitanja ispitanike zamolili da navedu konkretnije u vezi čega su se obraćali lokalnoj samoupravi.

Od 11.7% onih koji tvrde da su podnijeli neku vrstu zahtjeva, njih 2.7% istaklo je zahtjev za legalizaciju, dok je 1.7% zahtjev podnosilo komunalnoj službi. Dalje možemo primijetiti da je 1.6% ispitanika podnijelo zahtjev za izdavanje određene pomoći, tj. „zahtjev za finansijsku pomoć“, „zahtjev za jednokratnu pomoć“ i slično. Jednak procenat ispitanika podnio je neku vrstu zahtjeva za uređenje javnih površina u njihovoj lokalnoj zajednici. Pod ovim ispitanici su navodili odgovore poput „uređenje ulične rasvjete“, „uređenje ulice“ i slično.

Grafik 5: Ukoliko da, o čemu se konkretno radilo?

Kako bi provjerili zadovoljstvo ispitanika kada su u pitanju zahtjevi koje su podnosili, postavili smo im pitanje koje se odnosilo na postupanje datih organa lokalne samouprave u odnosu na njihov podnijeti zahtjev.

Grafik 6: U kojoj mjeri ste zadovoljni postupanjem datog organa lokalne samouprave po Vašim zahtjevima, u toj situaciji?

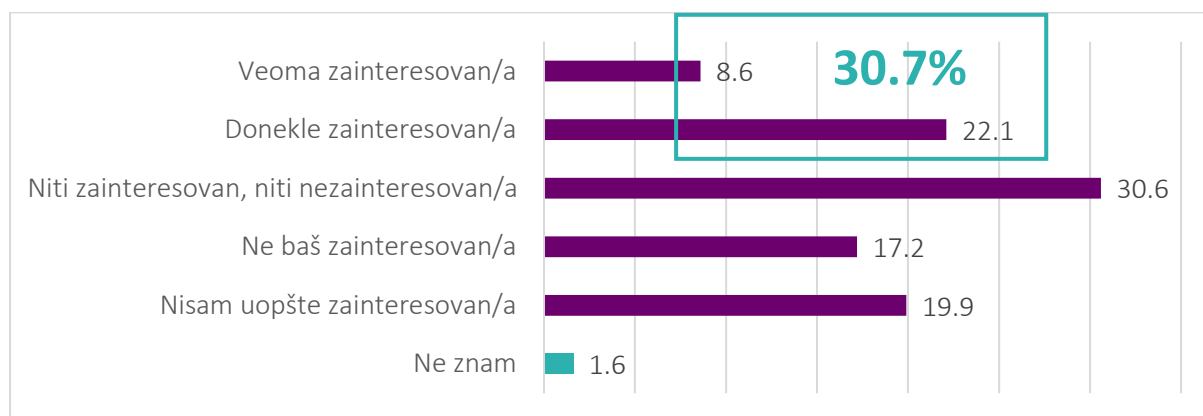
Stavovi su ravnomjerno raspoređeni, ali **polarizovani**. Primjećujemo da je kumulativno 41.3% ispitanika pozitivno ocijenilo sopstveno iskustvo sa obradom zahtjeva, dok je nasuprot tome približno jednak procenat ispitanika, njih 41.1% ocijenilo iskustvo kao nezadovoljavajuće.

Oblici građanske participacije

Oblici građanske participacije biće glavna tema ovog poglavlja izvještaja. Analiziraćemo u kojoj mjeri su građani zainteresovani za učešće u procesima donošenja odluka u njihovoj zajednici, te kako ocjenjuju intenzitet svog učešća.

Nadalje, bavićemo se i oblicima (ne)konvencionalne političke participacije te učestalošću njihove primjene, dok ćemo poglavlje zaključiti stavovima ispitanika o tome kako bi reagovali ukoliko bi se u njihovom komšiluku desila specifična problematična situacija predviđena upitnikom.

Kumulativno, **30.7%** građana tvrdi da je **zainteresovano** za procese donošenja odluka u njihovoj opštini – od toga, **8.6%** je **veoma** zainteresovano, dok je **22.1%** **donekle** zainteresovano.

Grafik 7: Koliko ste zainteresovani za učešće u procesima donošenja odluka u Vašoj opštini?

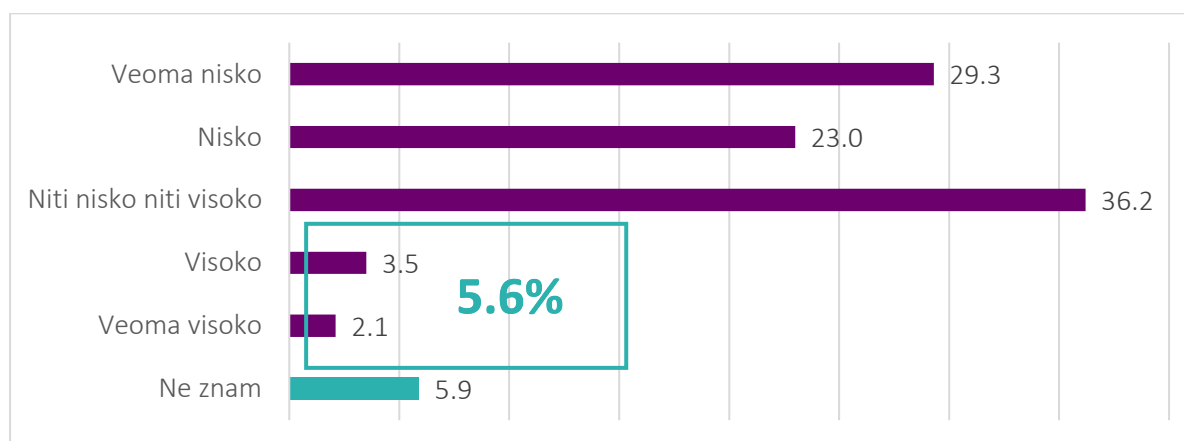
Statistički značajne **razlike** među socio-demografskim potkategorijama su u pogledu ovog pitanja **prisutnije** nego ranije. Konkretno, **muškarci** (35.7%) su **zainteresovaniji** za učešće u ovim

procesima od žena (26.2%). Nadalje, stanovnici južne regije (36.5%) pokazuju veće interesovanje za ovakvu vrstu aktivizma od stanovnika centralnog (30.2%) i sjevernog (26.8%) dijela Crne Gore.

Pozitivna korelacija je prisutna u pogledu stepena obrazovanja i visine prihoda ispitanika – što su obrazovni nivo i prihodi veći, to je osoba zainteresovanija za učešće u procesima donošenja odluka. Interesantno je da je u ovom pogledu prisutna statistički značajna razlika i kada je etnicitet ispitanika u pitanju. Naime, Srbi (36.3%) znatno češće tvrde da su zainteresovani za ove procese u odnosu na ostale ispitanike⁷. Na ovakav rezultat su mogle uticati i aktivnosti usmjerene na protivljenje Zakonu o slobodi vjeroispovjesti koje su obilježile 2020. godinu, a u kojima su dominantno učestvovalе osobe koje pripadaju ovoj etničkoj zajednici.

Iako smo u analizi prethodnog pitanja vidjeli da je gotovo trećina ispitanika zainteresovana za procese donošenja odluka, samo 5.6% svoje učešće u njima ocjenjuje kao visoko. Percepcija zainteresovanosti prati percepciju o učešću – tako, među ispitanicima veoma zainteresovanim za učešće u procesima donošenja odluka, svaki četvrti i svoje učešće ocjenjuje kao visoko. Sa druge strane, među onima koji uopšte nisu zainteresovani za date aktivnosti, tek 1.5% smatra da je stepen njihovog učešća visok.

Grafik 8: Kako biste ocijenili Vaše učešće u procesima donošenja odluka u Vašoj opštini?

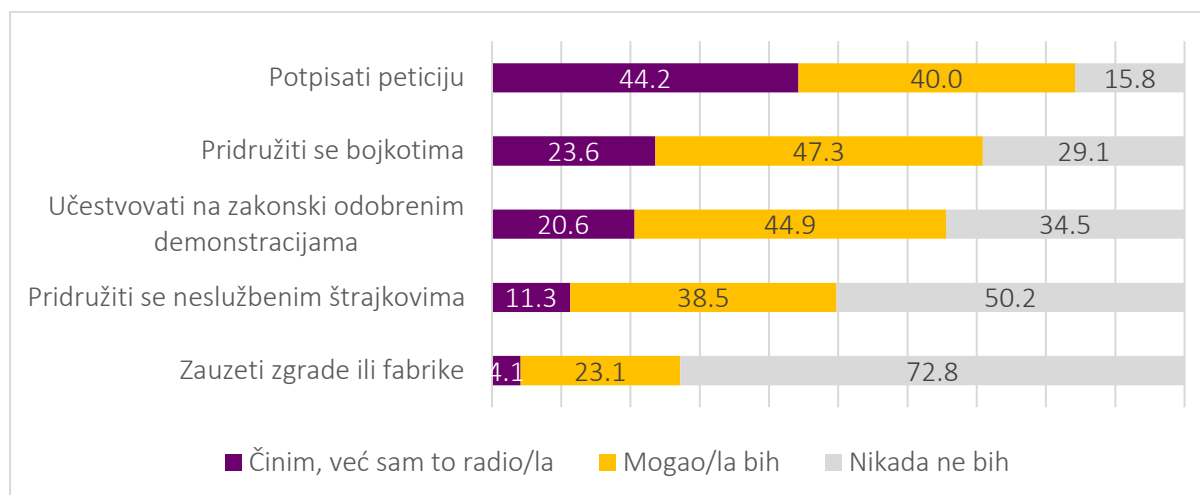
Učešće je, kao i zainteresovanost za donošenje odluka, najviše na jugu Crne Gore – 8.2% ispitanika iz ove regije svoje učešće u donošenju odluka u opštini u kojoj živi opisuje kao visoko ili veoma visoko. Odgovarajući postotak u ostalim regijama Crne Gore ne prelazi 5.0%. Statistički značajne razlike postoje i u pogledu visine prihoda i etniciteta ispitanika. Tako, što je visina prihoda veća, ispitanici češće tvrde da u velikoj mjeri učestvuju u procesima donošenja odluka u njihovoj opštini. Ovaj podatak korespondira sa teorijom da visina prihoda i razvijenost sredine utiču i na nivo građanske svijesti, te samim tim i nivo participacije.

U pogledu etničkih grupa, svoje učešće kao visoko ili veoma visoko najčešće opisuju Albanci (13.7%), a slijede Srbi (7.0%), Bošnjaci (5.3%) i Crnogorci (4.4%). Podatak ukazuje na činjenicu da pripadnici manjinskih naroda, pogotovo albanskog, teže da budu aktivno uključeni u procese odlučivanja na lokalnom nivou, bilo da je riječ o opštinama u kojima predstavljaju dominantnu većinu stanovništva (Ulcinj, Tuzi) ili značajnu manjinu (Plav, Rožaje). To je i razumljivo, budući da se upravo lokalna administracija bavi pitanjima koja u najvećoj mjeri utiču na njihov život.

⁷ Kumulativni procenat zainteresovanih u slučaju Crnogoraca, Bošnjaka, Albanaca i Muslimana ne prelazi 28.0%.

Glasanje na lokalnim izborima je osnovni, klasični oblik građanske participacije na lokalnom nivou. Ipak, oblici participacije su brojni – u toku XIX i XX vijeka popularizovani su mehanizmi poput potpisivanja peticija, bojkota, štrajkova i demonstracija kojima su građani bili u prilici da izvrše pritisak na donosiocima odluka. Građansko društvo XXI vijeka je neke od datih oblika izmijenilo i prilagodilo modernim načinima komunikacije, npr. kreirajući mehanizam e-peticija.

Kako bi provjerili u kojoj mjeri građani koriste date nekonvencionalne oblike građanske participacije, postavili smo im pitanje preuzeto iz velikog istraživanja o vrijednosnim stavovima stanovnika Evrope – *European Value Study (EVS)*. Osim ukazivanja na to u kojoj su mjeri građani učestvovali u datim oblicima građanske participacije zaključno sa 2020. godinom, ovo pitanje mjeri i **potencijalnu spremnost** za njihovo buduće učešće u datim aktivnostima. Tako, najveći broj građana (44.2%) tvrdi da su **potpisali peticiju**, dok je još 40.0% iskazalo spremnost da to učini. Četvrtina građana se **pridružila bojkotima**, petina zakonski odobrenim demonstracijama, dok je u neslužbenim štrajkovima učestvovala desetina. Najmanji broj, 4.1% ispitanika, tvrdi da je učestvovao u zauzimanju zgrada ili fabrika, dok je još četvrtina ispitanika spremna da to učini.

Grafik 9: Pročitaću različite oblike političke akcije koje ljudi mogu preduzeti i molim Vas da odgovorite za svaku pojedinačno: da li ste je, zaključno sa 2020. godinom, ikada preuzeli lično, da li biste bili spremni da je preduzmete ili je ne biste preuzeli ni pod kakvim okolnostima?

Statistički značajne razlike postoje u pogledu niza socio-demografskih karakteristika ispitanika. Tako, **muškarci** su po pravilu **češće** od žena **učestvovali** u svih pet navedenih oblika političke akcije. **Najaktivnija starosna grupa** je ona koju čine ispitanici od **35 do 54** godina starosti, slijede osobe starije od 55 godina, dok se najmanji procenat osoba koje su preuzele aktivnosti navedene u tabeli nalazi među mlađima od 34 godine.

Obrazovanje i visina prihoda su statistički značajni samo u pogledu učešća na zakonski odobrenim demonstracijama i zauzimanja zgrada ili fabrika – što su stepen obrazovanja i nivo prihoda viši, veća je vjerovatnoća da će osoba učestvovati na zakonski odobrenim demonstracijama. Sa druge strane, što su obrazovanje i visina prihoda niži, raste spremnost za učešće u zauzimanju stambenih ili poslovnih objekata.

Stanovnici centralne regije su u mjeri većoj od prosjeka učestvovali u potpisivanju peticija, bojkotima i zakonski odobrenim demonstracijama, dok građani sa sjevera Crne Gore češće od ostalih priznaju da su učestvovali u neslužbenim štrajkovima i zauzimanju zgrada i fabrika.

Gore navedeno pitanje čije smo odgovore analizirali korišćeno je i u istraživanju sprovedenom marta 2015. godine za potrebe NVO Građanska alijansa. Na osnovu njega je tada kreirana

kompozitna varijabla⁸ koja mjeri indeks građanske participacije. Nova varijabla je nastala tako što su ponuđeni odgovori (“Činim, već sam to radio/la”; “Mogao/la bih”; “Nikada ne bih”) rekodirani. Rekodiranje je izvršeno na način što je neučestvovanje, tj. ako je ispitanik/ica na svih pet pitanja dao odgovor “nikada ne bih”, označeno skorom 0. Sa druge strane, najviši nivo participacije u slučajevima kada je ispitanik/ca na sva pitanja odgovorio sa „Činim/već sam to radio/la“ označen je skorom 1.

Analizom primjećujemo da je sedmina ispitanika, njih 14.3%, ostvarila skor 0, tj. nikada ne bi preduzela nijedan od navedenih oblika participacije, dok je tek 2.1% ispitanika bilo u prilici da, zaključno sa 2020. godinom, preduzme svaki od njih te ostvari skor 1.

Kada govorimo o ukupnom indeksu participacije, zabilježen je skor od 0.41, što predstavlja porast u odnosu na 2015. godinu, dok je indeks nešto veći i od prethodnog maksimuma ostvarenog 2010. godine.

Građanska participacija		2008	2010	2015	2020
TOTAL		0.25	0.40	0.35	0.41
Pol	Muški	0.29	0.48	0.40	0.46
	Ženski	0.22	0.34	0.30	0.36
Starost	18-34 godina	0.27	0.43	0.38	0.39
	35-54 godina	0.24	0.43	0.36	0.43
	55+ godina	0.24	0.35	0.31	0.41
Regija	Jug	0.22	0.37	0.39	0.42
	Centar	0.29	0.44	0.35	0.40
	Sjever	0.21	0.37	0.32	0.43
Prihodi	Niski prihodi	0.22	0.41	0.28	0.37
	Srednji prihodi	0.23	0.39	0.37	0.41
	Visoki prihodi	0.28	0.44	0.37	0.46
Nivo obrazovanja	Osnovna škola ili manje	0.18	0.30	0.22	0.38
	Srednja stručna sprema	0.26	0.42	0.34	0.41
	Viša i visoka stručna sprema	0.28	0.44	0.46	0.45

Tabela 1: Indeks građanske participacije

Kada je riječ o pojedinim demografskim potkategorijama, vrijednosti indeksa participacije prate rezultate koje smo dobili kroz deskriptivnu statistiku rezultata prikazanih na grafiku br. 9.

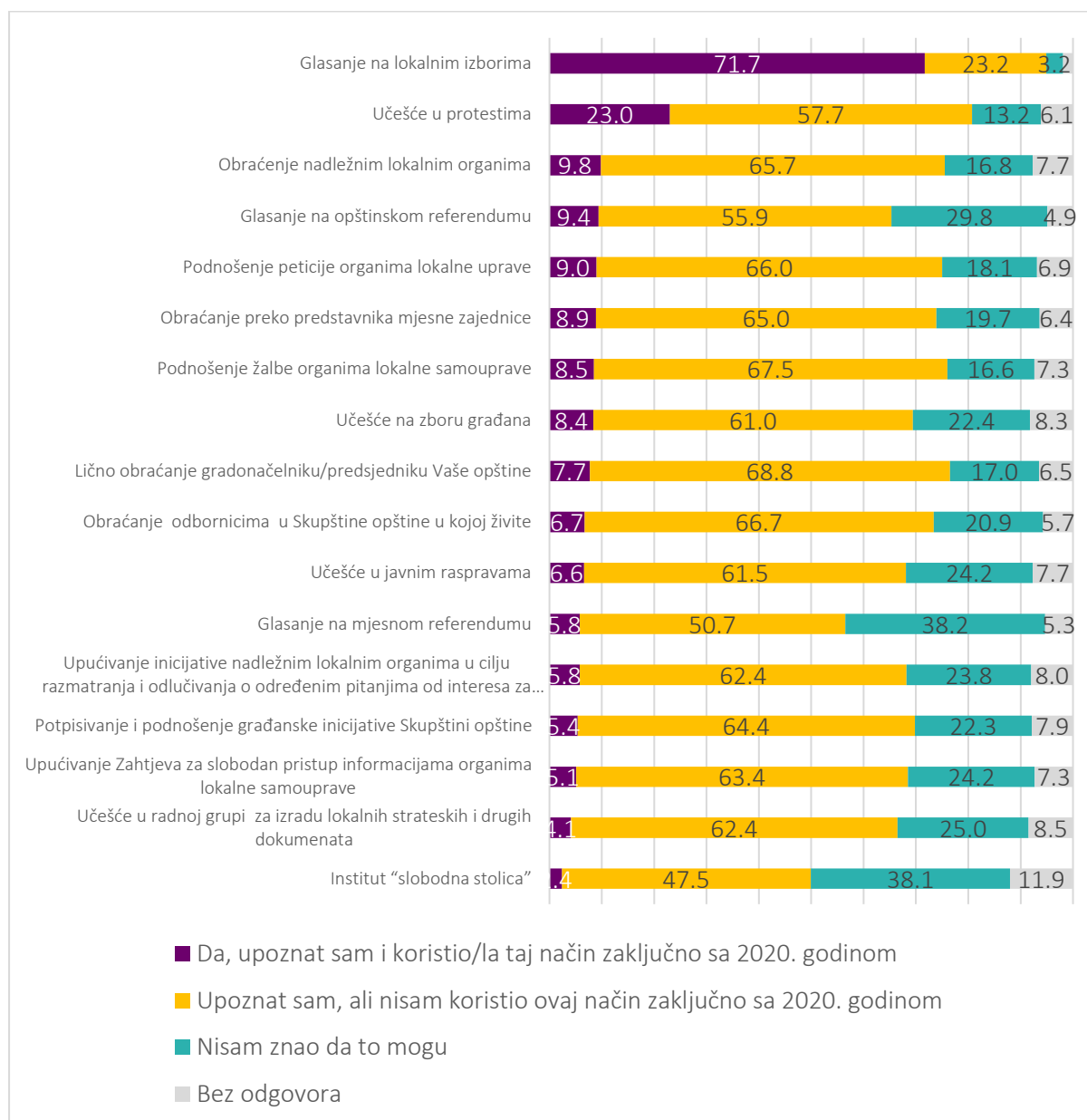
Naime, vrijednost indeksa najveća je među muškarcima, osobama starosti od 35 do 54 godine, te osobama sa visokim prihodima i obrazovnim nivoom.

Ipak, interesantniji su podaci vezani za relativne promjene vrijednosti indeksa u odnosu na 2015. godinu. Tako, kada je pol ispitanika u pitanju, vrijednost indeksa podjednako raste i kod muškaraca i kod žena. Takođe, sve starosne grupe bilježe rast vrijednosti indeksa, ali je porast veći što je osoba starija. S obzirom na regiju, najveći porast je zabilježen na sjeveru. U pogledu obrazovanja, što je grupa ispitanika bolje obrazovana, to je rast manji. Krajnost predstavlja rezultat grupe ispitanika sa visokom stručnom spremom – naime, ova grupa ispitanika je jedina kod koje je zabilježen pad vrijednosti indeksa u odnosu na 2015. godinu.

⁸ Kompozitne varijable su obično dobar način da se složene ideje i koncepti prikažu u obliku nove, jedinstvene varijable. Kompozitna varijable stvaraju se kombinovanjem dvije ili više pojedinačnih varijabli. Budući da su izvedene iz pojedinačnih, jednodimenzionalnih varijabli, mogu pružiti novi, bogatiji uvid u podatke i razmišljanje ispitanika.

Ukratko, dešavanja na društvenoj sceni Crne Gore u periodu od 2015. zaključno sa 2020. godinom doprinijela su tome da, i pored COVID-19 pandemije, indeks građanske participacije osjetno poraste.

Pored gore navedenih, nekonvencionalnih, oblika političke participacije, sa ispitanicima smo dodatno razgovarali o još nekoliko konkretnih oblika učešća u donošenju odluka. Očekivano, građani su najpoznatiji sa mogućnošću da glasaju na lokalnim izborima – ukupno 94.9% ispitanika je upoznato sa datom mogućnošću, a 71.7% tvrdi da je iskoristilo. Kao druga najčešća aktivnost u kojoj su ispitanici uzeli učešće ističu se protesti – u njima je učestvovala gotovo četvrtina sagovornika. Ostale oblike učešća koristilo je manje od 10.0% ispitanika.

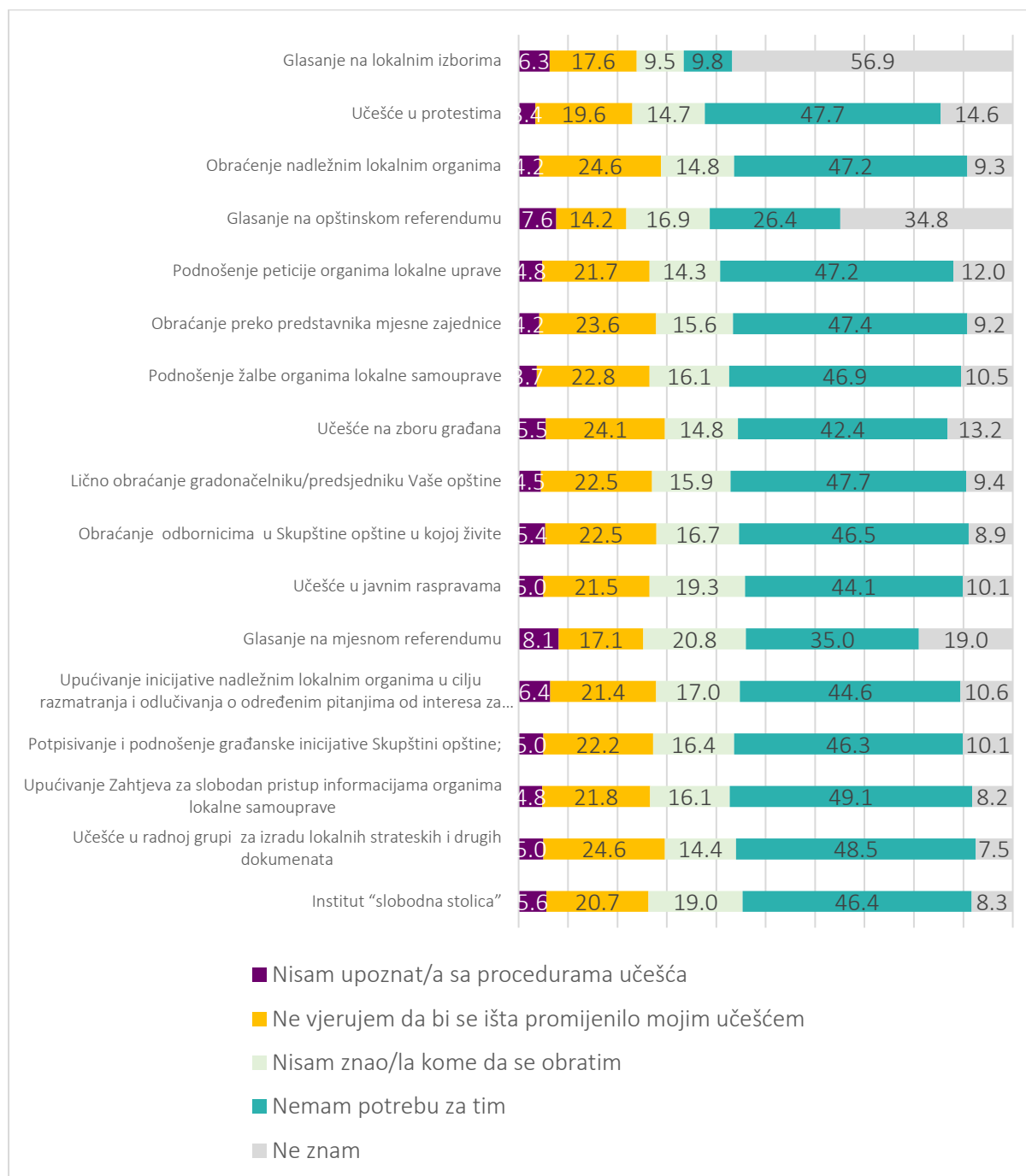

Grafik 10: Postoji više načina da građani učestvuju u procesu donošenja odluka. Možete li nam reći da li ste čuli ili uzeli učešća u nekom od navedenih, zaključno sa 2020. godinom?

Najveći broj ispitanika (38.2%) nije znao da može da glasa na mjesnom referendumu, a 38.1% nije znalo da može koristiti institut „slobodne stolice“. Takođe, rezultati pokazuju da oko petina ispitanika nije znala da može da se obrati nadležnim lokalnim organima, lokalnim odbornicima

ili gradonačelniku/predsjedniku opštine. Stoga, kao preporuka ostaje da bi prije svega lokalna administracija trebala da radi na informisanju građana o njihovim pravima i mogućnostima za aktivno učešće u donošenju odluka.

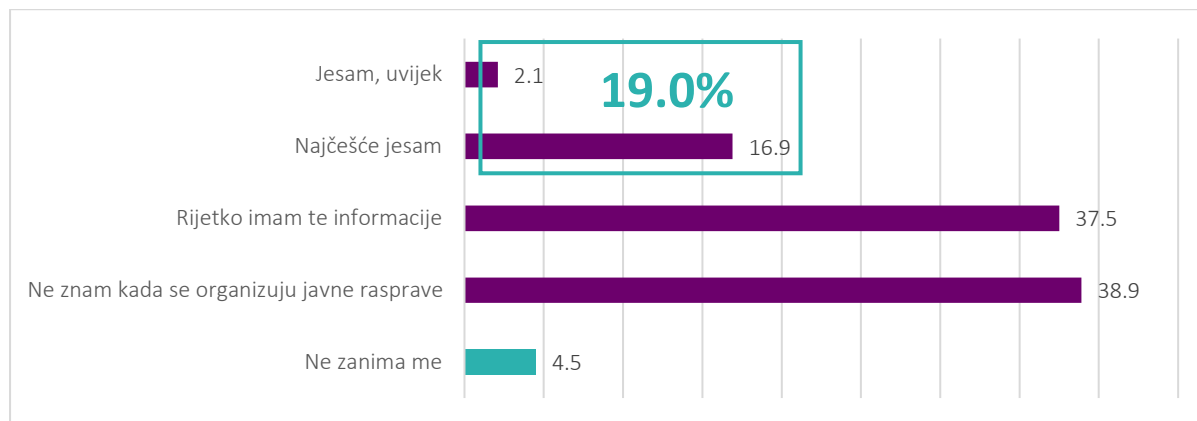
Dodatno, željeli smo da analiziramo stavove ispitanika koji su bili upoznati sa navedenim oblicima učešća u donošenju odluka, ali ih nisu koristili. Tako, od onih koji su apstinirali na lokalnim izborima, 6.3% tvrdi da nije upoznato sa procedurama, 17.6% ne vjeruje da bi se išta promijenilo njihovim učešćem, 9.5% nije znalo kome da se obrati, 9.8% nema potrebu za učešćem, dok natpolovična većina od 56.9% nije bila u stanju da navede razlog za apstinenciju.

Grafik 11: Ako ste čuli, a niste koristili neke od navedenih načina učestvovanja u procesu donošenja odluka, možete li navesti razlog zbog kojih ih niste koristili?

U svim ostalim slučajevima, **relativna većina** građana **tvrdi** da, iako znaju za mehanizme učešća, ipak su odlučili da ih ne koriste, iz prostog razloga **što smatraju da nemaju potrebu za tim**.

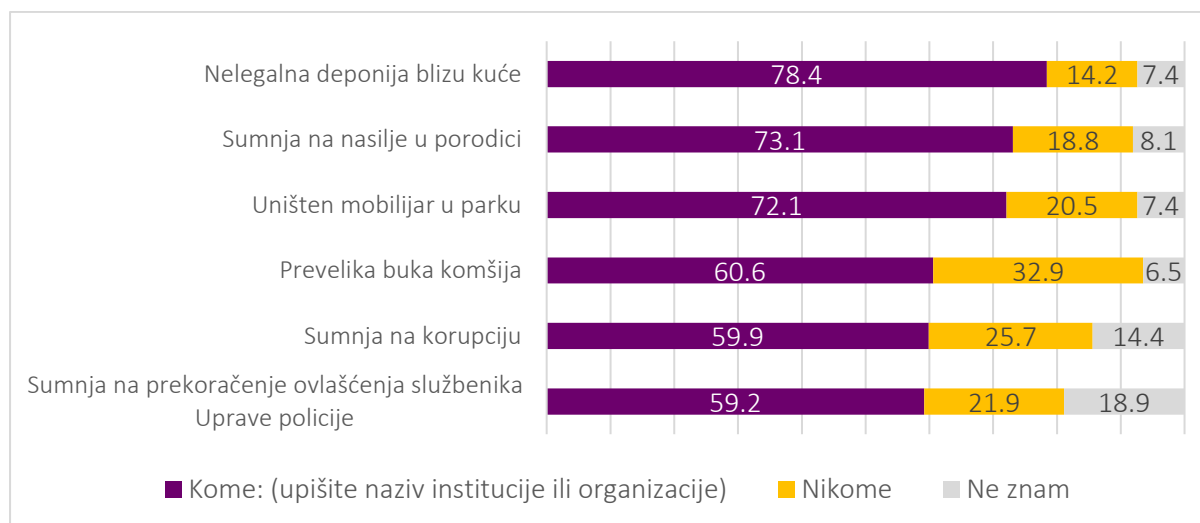
Nadalje, ispitanike smo pitali i da li znaju **kada se i po kom pitanju** u njihovim opštinama **organizuju ravne rasprave**. **Manje od petine** ispitanika tvrdi da je **uvijek ili najčešće upoznato**, dok više od po jedne trećine priznaje da rijetko imaju informacije o javnim raspravama ili da ih uopšte nemaju.

Grafik 12: Da li ste upoznati kada se i po kom pitanju organizuju javne rasprave u Vašoj opštini?

Muškarci (24.0%) češće od žena (15.5%) tvrde da su uvijek ili najčešće informisani o javnim raspravama. Dok su osobe starije od 55 godina manje informisane u odnosu na ostale starosne kategorije, u nivou informisanosti **prednjače osobe sa višim prihodima i nivoom obrazovanja**. Statistički značajne razlike postoje i u pogledu regije iz koje ispitanik dolazi – tako, još jednom **prednjače stanovnici juga Crne Gore** od kojih 28.1% tvrdi da je uvijek ili najčešće informisano o javnim raspravama u njihovoj opštini. Slijede ispitanici sa sjevera (19.8%), dok najmanje informacija o ovom obliku učešća u donošenju odluka imaju stanovnici centralnog dijela zemlje (14.3%).

Poglavlje završavamo analizom pitanja usmjerenog na to kome bi se građani obratili u slučajevima dešavanja određene problematične situacije u njihovoj zajednici poput prevelike buke komšija, uništavanja parkovskog mobilijara ili postojanja nelegalne deponije u blizini njihove kuće.

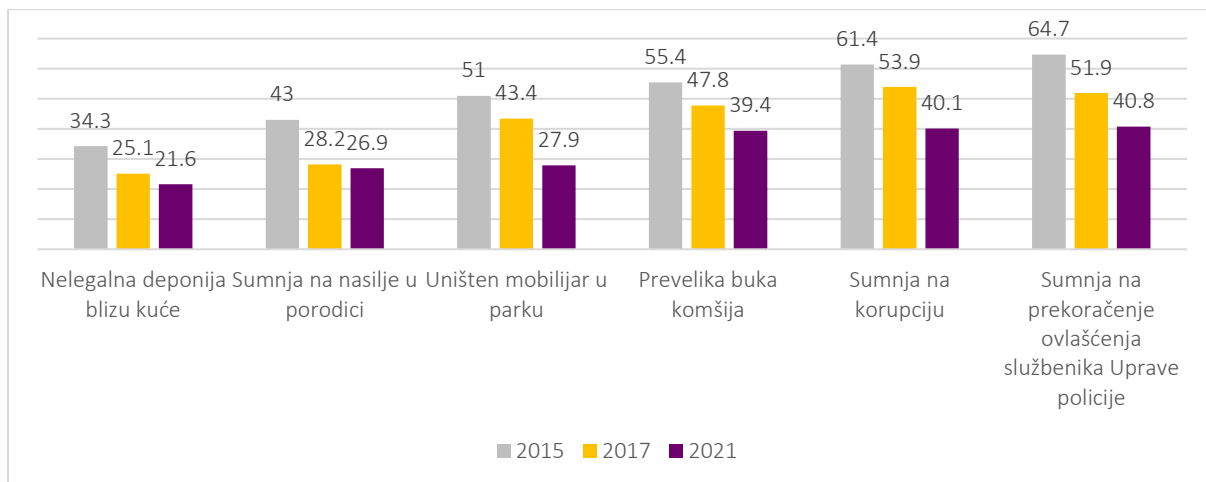
Grafik 13: Kome biste se najprije obratili u sljedećim situacijama?

Gotovo četiri petine ispitanika tvrdi da zna kome bi se obratilo u slučaju postojanja nelegalne deponije u blizini njihove kuće, a oko tri četvrtine tvrde isto u pogledu prijave sumnje na nasilje u porodici i situacije u kojoj su primijetili uništen mobilijar u parku.

Sa druge strane, zabrinjava podatak da više od petine ispitanika ne zna kome ili nikome ne bi prijavilo svaku od šest navedenih situacija. Štaviše, u pogledu sumnje na prekoračenje ovlaštenja službenika Uprave policije, sumnje na korupciju ili prevelike buke komšija taj procenat se kreće i do oko 40.0%. Razlozi za neaktivnost mogu biti brojni i kreću se od činjenice da građani smatraju da svojom reakcijom ne bi riješili problem pa sve do stava da data situacija prisutna u sredini u kojoj žive zapravo i nije njihov lični problem. Ovakav stav rađa dvije preporuke za nadležne institucije:

- Građane treba informisati o tome kojim institucijama mogu prijaviti nepravilnosti na koje naiđu u zajednici u kojoj žive,
- Pravovremenom i efikasnom reakcijom nadležnih institucija u slučaju prijave gore navedenih situacija građane treba uvjeriti u svrsishodnost njihovih aktivnosti i podstaći ih da data ponašanja prijave u budućnosti.

Kako bi dodatno analizirali ovu temu, odlučili smo da podatke ukrstimo sa rezultatima dobijenim u istraživanjima sprovedenim za potrebe NVO Građanska alijansa u 2015. i 2017. godini. Iako ovogodišnji podaci posmatrani samostalno djeluju zabrinjavajuće, ipak je primjetan pozitivan trend. Naime, broj onih koji ne bi prijavili ili ne znaju kome bi prijavili ponašanja navedena u grafiku ispod konstantno opada iz istraživanja u istraživanje. Tako npr., dok je 2015. godine 64.7% ispitanika tvrdilo da ne zna kome ili da ne bi prijavilo sumnje na prekoračenje ovlaštenja službenika Uprave policije, u ovogodišnjem istraživanju taj procenat opada na (i dalje visokih) 40.8%.

Grafik 14: Procenat građana koji ne bi nikome prijavili određene problematične situacije ili ne znaju kome

Na kraju, bavili smo se nešto detaljnije i onom grupom ispitanika koja je saopštila da bi prijavila navedene problematične situacije. Ispitanicima koji su na pitanje odgovorili potvrdno, postavili smo dodatno potpitanje otvorenog tipa o tome kome bi prijavili svaku od navedenih situacija. Odgovore sa pet ili više ponavljanja smo rekodirali u najšire moguće kategorije i prikazali u tabeli ispod.

Nelegalna deponija blizu kuće	Komunalnoj policiji – 18.7% Komunalnoj – 16.8% Komunalnoj službi – 15.1%
-------------------------------	--

	Policiji – 10.6% Komunalnoj inspekciji – 5.5% Opštini – 3.8% Čistoći – 2.6% Nadležnima – 1.6% Inspekciji – 1.5% Sanitarnoj inspekciji – 0.7% Gradonačelniku/ici – 0.6%
Sumnja na nasilje u porodici	Policiji – 64.7% NVO Sigurna ženska kuća – 2.6% Socijalnoj službi – 1.8% MUP-u – 0.9% Tužilaštvu – 0.5%
Uništen mobilijar u parku	Komunalnoj policiji – 26.2% Policiji – 22.1% Komunalnoj – 9.7% Zelenilu – 5.9% Komunalnoj službi – 4.9% Opštini – 1.7%
Prevelika buka komšija	Policiji – 33.1% Komunalnoj policiji – 14.6% Komunalnoj – 6.5% Inspekciji – 2.8% Opštinskim službama – 1.7% Komunalnoj inspekciji – 1.0%
Sumnja na korupciju	Policiji – 35.1% Agenciji za sprječavanje korupcije – 8.6% Tužilaštvu – 5.7% NVO sektoru – 2.4% Sudu – 2.4% Nadležnima – 1.3% Inspekciji – 1.0%
Sumnja na prekoračenje ovlaštenja službenika Uprave policije	Policiji – 19.7% Načelniku/inspektor policije – 12.0% MUP-u – 10.2% Upravi policije – 5.1% Tužilaštvu – 3.5% Sudu – 2.1% NVO sektoru – 1.9% Ministru – 1.0% Medijima – 0.7%

Tabela 2: Kome bi građani prijavili određena ponašanja

Stavovi građana o organima lokalne samouprave

Lokalna samouprava je prva adresa za svakog građanina, budući da građani najneposrednije doživljavaju upravo svoju lokalnu zajednicu.

Odnos građanin – administracija nesumnjivo je najbliži na ovom nivou vlasti. Građani su upravo u lokalnim samoupravama u prilici da u najvećoj mogućoj mjeri utiču na donošenje i primjenu usvojenih odluka. Imajući u vidu da su građani najupućeniji u probleme u svojim lokalnim

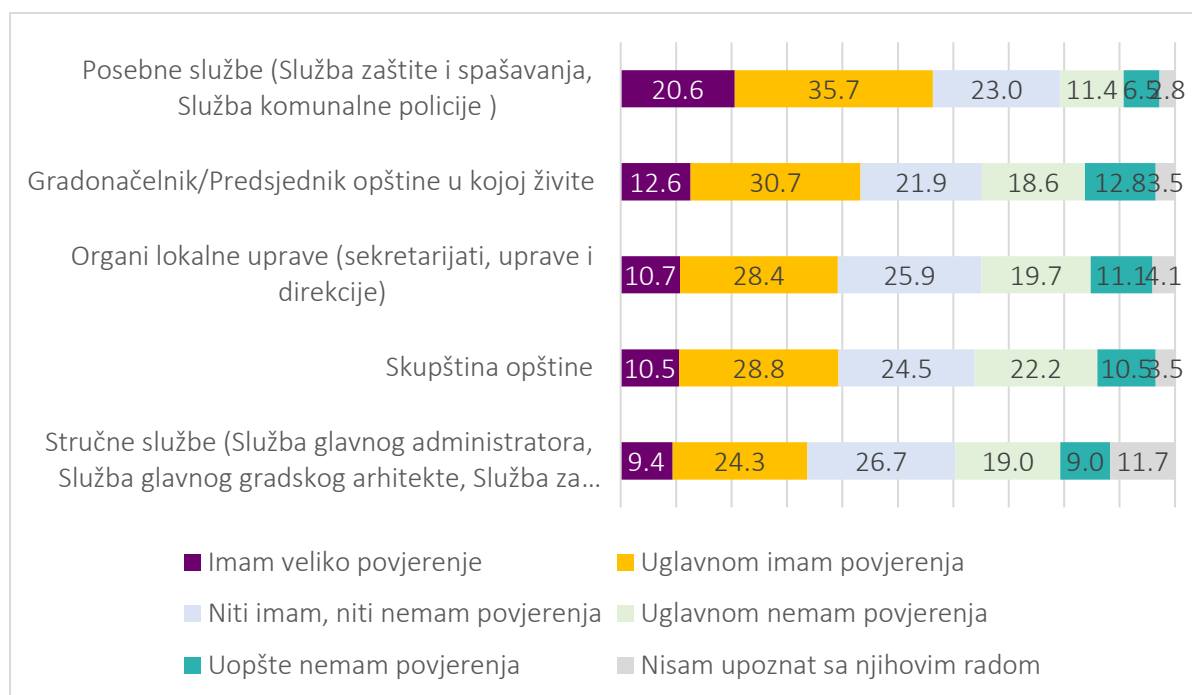

zajednicama, samim tim su i najpozvaniji da traže i predlažu rješenja koja će ih dovesti do eliminisanja tih problema.

U okviru ovog poglavlja nastojali smo ispitati **percepciju opšte populacije o konkretnim subjektima**, odnosno **institucijama lokalne samouprave**, te u kojoj mjeri ispitanici imaju povjerenja u date entitete.

Nalazi istraživanja ukazuju da **posebne službe**, odnosno Služba zaštite i spašavanja, kao i Služba komunalne policije uživaju **najveće povjerenje**. Kumulativno 56.3% ispitanika je navelo da ima povjerenje u ove institucije. Nakon posebnih službi, ispitanici najveće povjerenje ukazuju gradonačelnicima/predsjednicima opština (43.3%), dok se **na začelju** nalaze **stručne službe** kojima vjeruje tek 33.7% sagovornika.

U pogledu demografskih karakteristika ispitanika, **statistički značajne razlike** se ogledaju u **starosnoj dobi**, **nacionalnom opredjeljenju**, **regiji** u kojoj ispitanici žive, kao i **visini njihovih prihoda**. Osobe **između 35 i 54 godina** češće navode da **imaju povjerenje** u posebne službe (58.4%) u odnosu na ispitanike starije od 55 (57.7%) i mlađe od 34 godine (52.8%). Takođe, osobe koje se po nacionalnoj pripadnosti izjašnjavaju kao Crnogorci imaju više povjerenja (62.3%) u pomenute službe u odnosu na Albance (61.3%), Srbe (53.5%) i Muslimane, odnosno Bošnjake (42.3%). Ispitanici sa **većim mjesečnim primanjima** u većoj mjeri **imaju povjerenja** nego oni sa srednjim ili nižim primanjima, dok se većim nivoom povjerenja ističu i ispitanici nastanjeni u centralnoj regiji.

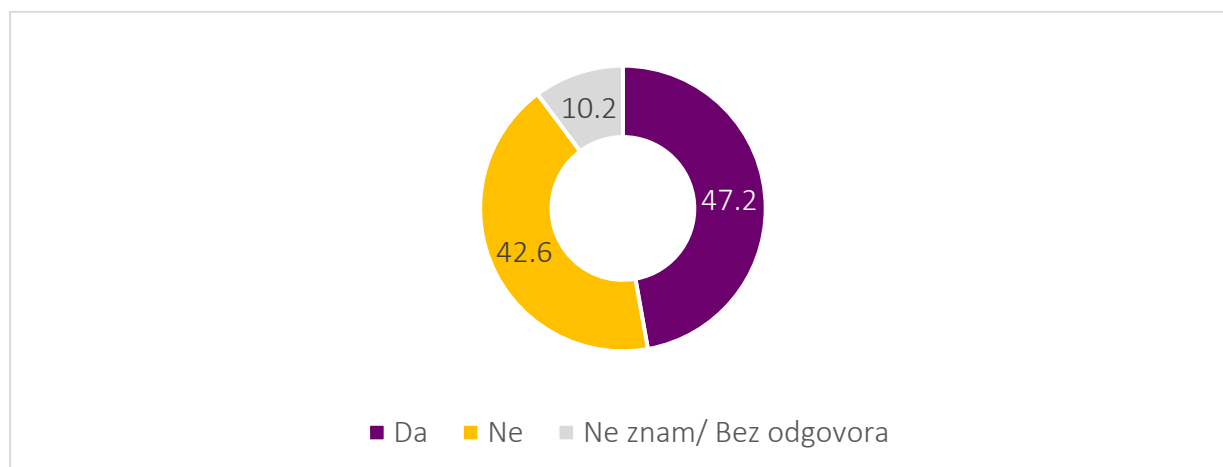

Grafik 15: U kojoj mjeri imate povjerenja u navedene institucije?

Kako bi utvrdili u kojoj mjeri smatraju lokalnu samoupravu efikasnom i proaktivnom, ispitanike smo pitali **da li smatraju** da djeluje kao **servis u službi građana**. Stav ispitanika po ovom pitanju je **polarizovan**, te iako prevladava mišljenje da lokalna samouprava radi u funkciji građana, što smatra **47.2%** njih, veoma je veliki broj i onih koji imaju **oprečno mišljenje** (**42.6%**).

Svaka deseta osoba nije imala mišljenje o ovom pitanju. Muškarci češće (**48.7%**) od žena (**37.1%**) smatraju da lokalna samouprava ne djeluje u službi građana. Takođe, to mišljenje češće

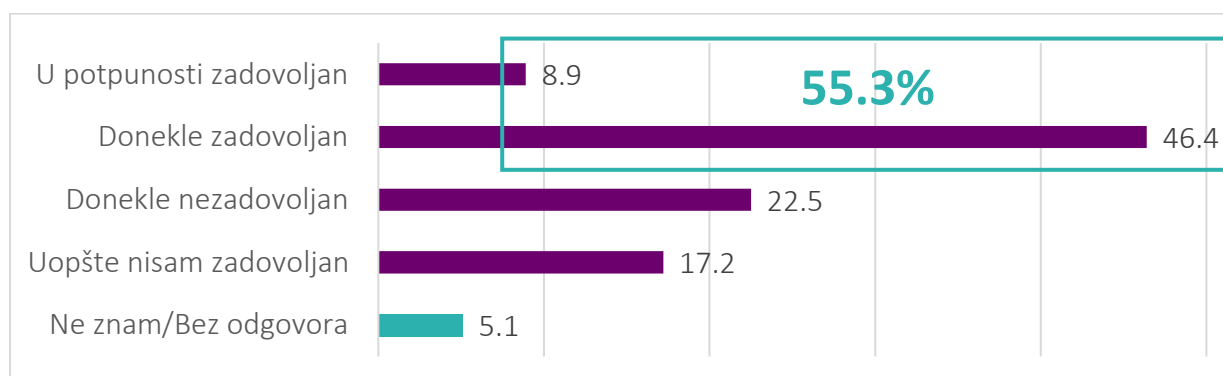
dijele ljudi koji se izjašnjavaju kao Albanci – 60.8%, u odnosu na Srbe (49.2%), Muslimane i Bošnjake (40.0%) i Crnogorce (38.2%). Ispitanici iz centralne i sjeverne regije regije navode da institucije lokalne samouprave ne djeluju u službi građana učestalije u odnosu na one koji žive u južnoj regiji Crne Gore.

Grafik 16: Da li, po Vašem mišljenju, lokalna samouprava u Vašoj opštini djeluje kao servis u službi građana?

Naredno pitanje se odnosilo na **stepen zadovoljstva radom lokalnih službenika** u opštinama u koji ispitanici žive. Nalazi ukazuju da je više od pola ispitanih zadovoljno njihovim radom - 46.4% donekle zadovoljno, a 8.9% njih zadovoljno u potpunosti. U cilju identifikovanja ispitanika koji nisu zadovoljni djelovanjem lokalnih službenika, ovaj stav smo ukrstili sa demografskim karakteristikama.

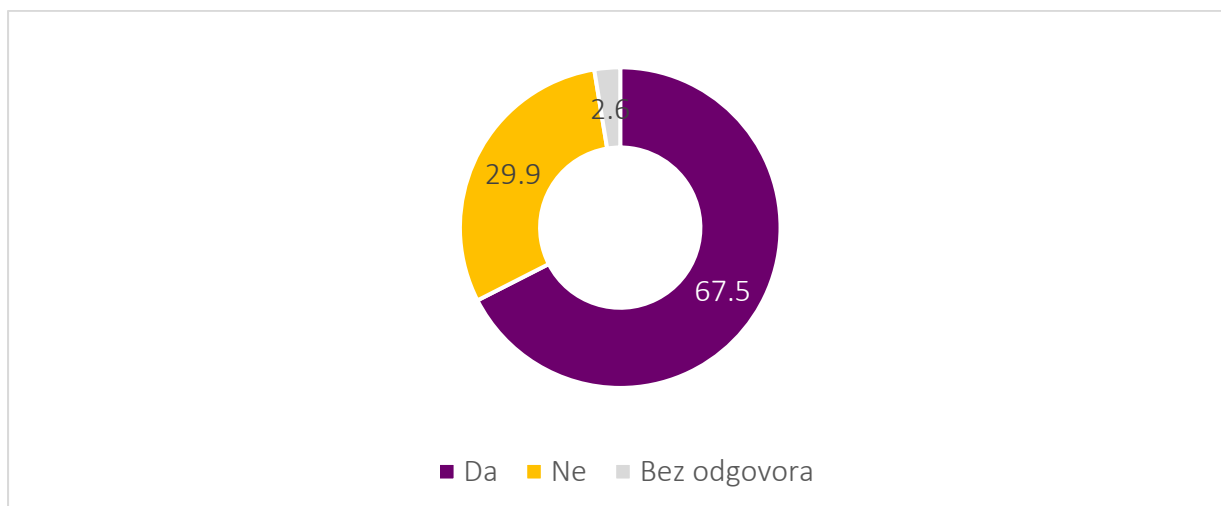
Građani koji žive na jugu Crne Gore su manje nezadovoljni (28.5%) u odnosu na one koji žive na sjeveru (41.9%) i u centralnoj regiji (43.7%). Od ostali statistički značajnih karakteristika ističu se **nacionalna pripadnost** ispitanika, **nivo prihoda** i njihov **obrazovni nivo**. Veću tendenciju ka iskazivanju nezadovoljstva radom službenika češće iskazuju ispitanici koji se izjašnjavaju kao Srbi, osobe srednjeg obrazovanja, te oni sa niskim mjesečnim primanjima.

Grafik 17: Koliko ste zadovoljni radom lokalnih službenika u Vašoj opštini?

Mjesne zajednice su zakonom prepoznat dio jedinstvenog sistema lokalne samouprave i oblik neposrednog učešća građana u vršenju javnih poslova. Stoga, u nastavku upitnika željeli smo da provjerimo da li ispitanici znaju gdje se nalaze **prostorije mjesne zajednice** u opštinama u kojima žive. Čak 67.5% ispitanika je odgovorilo afirmativno, dok je malo manje od jedne trećine je navelo da nije upoznato, a 2.6% ispitanika nije dalo odgovor na ovo pitanje.

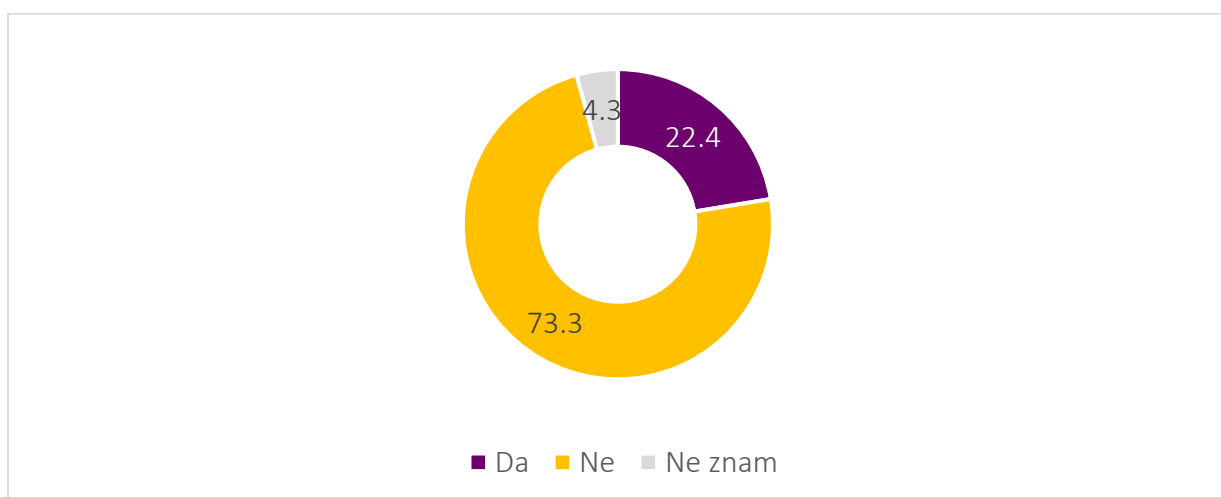
Analizirajući socio-demografske karakteristike ispitanika, uočavamo da postoji **pozitivna korelacija** između pozitivnog odgovora na ovo pitanje i nivoa obrazovanja i visine prihoda. Tako, što je osoba obrazovanija i sa većim mjesečnim prihodima, vjerovatnoća da zna gdje se nalaze prostorijske mjesne zajednice je veća. Takođe, čak 82.9% ispitanika sa juga Crne Gore odgovorilo je afirmativno, znatno više u odnosu na građane iz centralne (68.5%) ili sjeverne regije (53.6%).

Grafik 18: Da li znate gdje se nalaze prostorije Vaše mjesne zajednice?

Isto pitanje je postavljeno u istraživanju NVO CEGAS koje je sprovedeno u martu 2020. godine. Rezultat ostvaren u tom istraživanju je **nešto bolji od ovogodišnjeg** – konkretno, 72.4% je navelo da zna gdje se nalaze prostorije njihove mjesne zajednice.

Ispitanici ne učestvuju u formiranju organa mjesne zajednice u velikom broju. Iznenaduje podatak da je tek **22.4% ispitanika glasalo na izborima** koji su odlučivali o **sastavu mjesnih zajednica**.

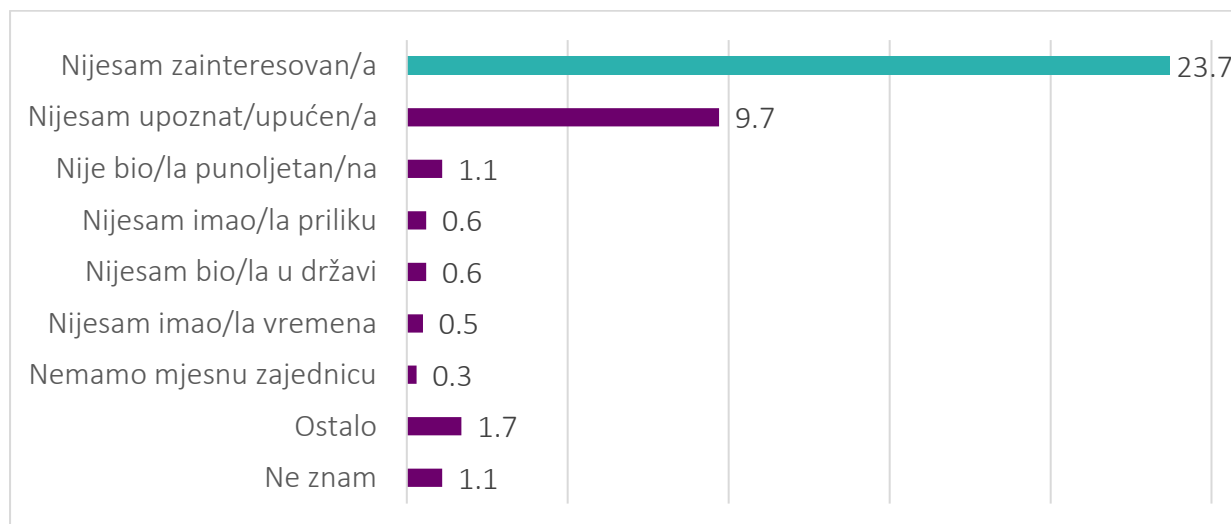
Grafik 19: Da li ste glasali za formiranje organa mjesne zajednice?

Pretpostavka da osobe sa najvećim stepenom obrazovanja imaju i najrazvijeniju svijest o važnosti participiranja pokazala se kao netačna u ovom kontekstu. Naime, od petine građana koji jesu učestvovali u tom procesu, od svih obrazovnih kategorija najrjeđe su za formiranje organa mjesne zajednice glasale osobe sa visokom stručnom spremom. Kada je riječ o starosti ispitanika, osobe od **18 do 34 godina rjeđe učestvuju u glasanju** u odnosu na ostale starosne

kategorije, a potencijalno pojašnjenje može biti nezainteresovanost, kao i migracija mlađih generacija stanovništva u druge opštine zbog studija ili boljih poslovnih mogućnosti.

Statistički značajne razlike u pogledu ostalih socio-demografskih odlika ispitanika nisu prisutne.

Ispitanike koji su na prethodno pitanje odgovorili sa „ne“, zamolili smo da navedu razlog zbog kojeg nisu glasali. Dominantan razlog za izostanak glasanja za formiranje organa mjesne zajednice koji ispitanici ističu jeste **nezainteresovanost** – ovaj razlog navelo je 23.7% od ukupnog broja ispitanika. Takođe, svaki deseti ispitanik navodi **nedostatak informacija** o tome gdje i kada se glasanje održalo.

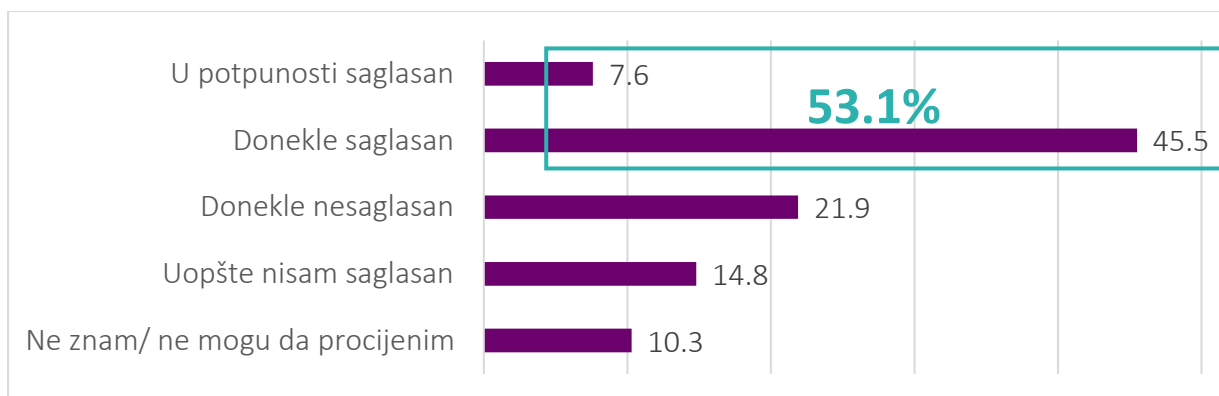

Grafik 20: Ukoliko niste glasali za formiranje organa mjesne zajednice, molim Vas navedite zbog čega?

U nastavku upitnika, interesovao nas je stav ispitanika o odbornicima u lokalnom parlamentu opština u kojima žive, s obzirom da oni predstavljaju sponu između lokalnih vlasti i zajednice. Relativna većina od 53.1% ispitanika saglasna je da u većoj ili manjoj mjeri **odbornici predstavljaju interese građana**, te da su **pristupačni**. Trećina ispitanika ima **negativan** stav, dok **svaki deseti** ispitanik **nije mogao da procijeni** djelovanje i pristup odbornika.

Stanovnici juga (62.1%) u većoj mjeri dijele stav o tome da su **lokalni odbornici pristupačni** u odnosu na ispitanike sa sjevera (48.0%) i centralnog dijela Crne Gore (40.2%). Razlog za ovakav rezultat može biti i činjenica da se u centralnoj regiji nalaze Podgorica i Nikšić, dvije najveće crnogorske opštine, koje imaju srazmjerno manji broj odbornika po glavi stanovnika. Ta činjenica svakako utiče na to da su odbornici lokalnih skupština u ove dvije optine „udaljeniji“ od građana. Što su nivo obrazovanja i visina prihoda veći, to sagovornici češće smatraju odbornike pristupačnim. Statistički značajna razlika postoji i u pogledu **etniciteta**. Tako, ispitanici koji su se izjasnili kao Srbi (39.4%) imaju najveću distancu prema odbornicima lokalnih skuština i znatno rjeđe od ostalih posmatraju ih kao pristupačne i spremne da pomognu.

Interesovalo nas je da li je **komunikacija koju su ispitanici ostvarili sa odborcima** u vezi sa njihovom **percepcijom o pristupačnosti njihovih predstavnika**. Krostabulacijom smo došli do nalaza da **oni ispitanici** koji su se zaključno sa 2020. godinom **obratile odborcima** u opštini u kojoj žive, u većoj mjeri **smatraju odbornike pristupačnim** i spremnim da im pomognu u odnosu na one koji nisu ostvarili kontakt. Tako, od onih koji su uspostavili kontakt sa odborcima, 61.1% ispitanika navodi da su odbornici neposredni i spremni da pomognu građanima.

Grafik 21: U kojoj mjeri se slažete sa stavom da su odbornici u lokalnom parlamentu pristupačni i spremni da se založe za neki problem građanki i građana?

Upoređujući ovogodišnje rezultate sa onima dobijenim u okviru prošlogodišnjeg istraživanja NVO CEGAS, zapažamo da postoji porast u pogledu broja ispitanika koji su saglasni sa ovom tvrdnjom. Tako, u prošlogodišnjem istraživanju, kumulativno 45.8% ispitanika tvrdilo je da su odbornici pristupačni i spremni da pomognu – 10.9% ispitanika je bilo potpuno saglasno, a 34.9% donekle saglasno.

Percepcija elektronskih servisa, internet prezentacija i djelovanje na društvenim mrežama

Nivo participacije građana u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou velikim dijelom zavisi od pravovremenog informisanja zajednice.

Informisanje podrazumijeva da organi lokalne samouprave edukuju i informišu građane o tome:

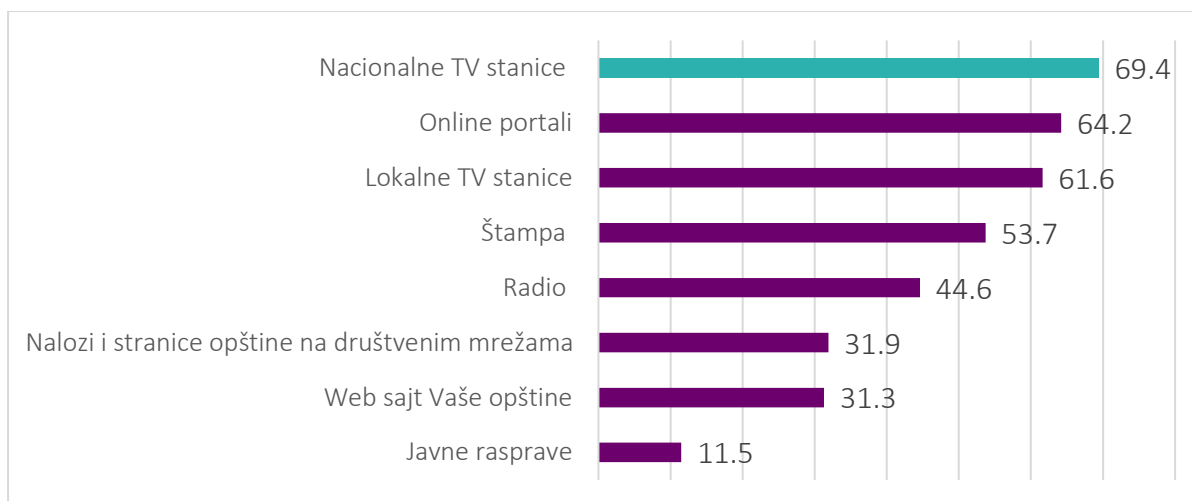
- šta je javni interes lokalne samouprave,
- kakav je značaj učešća građana i građanki u različitim procesima odlučivanja,
- kako i kada se mogu uključiti u proces donošenja odluka.

Pravovremeno i efikasno informisanje rezultira i većim povjerenjem u djelovanje lokalne samouprave, transparentnost njenog rada, te doprinosi efektivnijem identifikovanju potreba građana.

S obzirom na sve gore navedeno, ovo poglavlje izvještaja posvetili smo instrumentima putem kojih lokalne samouprave komuniciraju sa građanima.

Ispitanicima su televizijske stanice sa nacionalnom frekvencijom primarni izvor informisanja o opštinskim politikama, programima, uslugama i dešavanjima. Velika većina ispitanjika, 69.4%, se informiše o aktuelnostima u njihovim opštinama na ovaj način. Slijede online portali, što navodi 64.2% ispitanika, dok se 61.6% ispitanika informiše i putem lokalnih televizijskih stanica. Za najmanji broj ispitanika su glavni izvor informisanja javne rasprave (11.5%).

U načelu, muškarci se češće informišu u odnosu na žene. Statistički značajne razlike su prisutne u pogledu nacionalnih TV stanica, online portal i štampe. Lokalne TV stanice u značajno većoj mjeri od ostalih prate pripadnici nacionalnih manjina – Albanci (82.4%) i Bošnjaci (69.8%). Ovaj podatak je razumljiv pogotovo u pogledu pripadnika albanske nacionalnosti, ukoliko u obzir uzmemo jezičku barijeru koja postoji u odnosu na ostatak stanovništva.

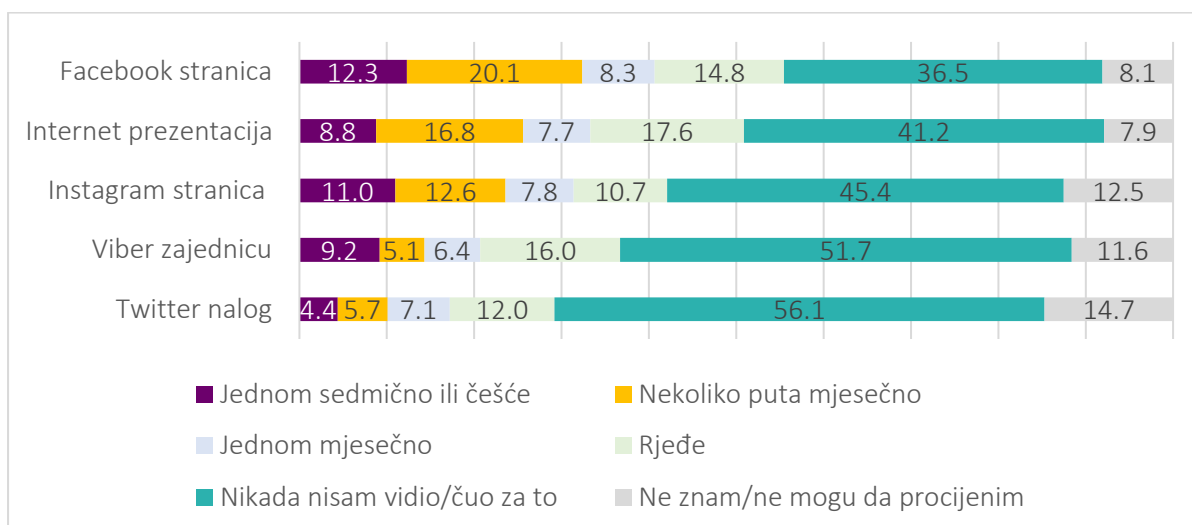
Grafik 22: Iz kojih od slijedećih izvora Vi lično dobijate informacije o opštinskim politikama, programima, uslugama i dešavanjima u opštini? (pitanje sa više mogućih odgovora)

Mladi do 34 znatno češće od ostalih prate **naloge i stranice opština na društvenim mrežama**. Isto važi za **online portale i web sajtove** opština. Sa druge strane, štampane medije i TV stanice češće od ostalih prate građani stariji od 55 godina.

Bolje obrazovane osobe češće prate **online kanale informisanja**, dok u pogledu praćenja TV kanala, štampe i radija ne postoje statistički značajne razlike. Isto važi i za statističku značajnost razlika koje postoje s obzirom visinu prihoda. Štampa i radio se najmanje prate na jugu Crne Gore. Građani iz centralne regije najčešće prate nacionalne TV stanice, ali rjeđe od ostalih posjećuju web sajt svoje opštine.

Nadalje, dodatno smo se koncentrisali na specifične online načine komunikacije.

Tako, sa ispitanicima smo razgovarali ne samo o društvenim mrežama uopšte, već smo zasebno analizirali mjeru u kojoj za informisanje o radu opštine koriste Facebook, Instagram i Twitter naloge svojih lokalnih samouprava, te Viber zajednice i internet prezentacije opština. Podaci ukazuju na to da su **Facebook stranice** opština **najposjećenije** – najmanje jednom sedmično koristi ih 12.3% građana, dok ih barem jednom mjesečno posjeti ukupno 40.7% ispitanika.

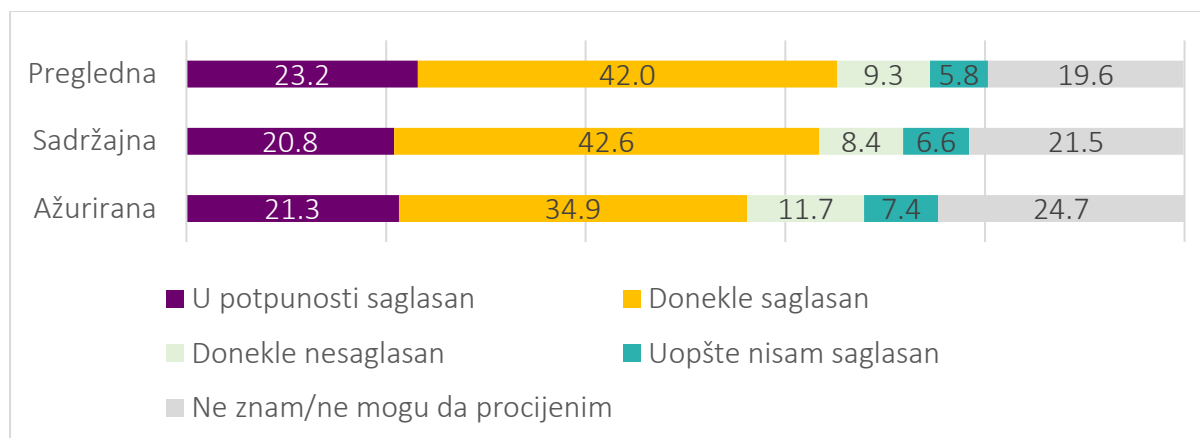
Grafik 23: Koliko često posjećujete sljedeće servise i sredstva obavještanja Vaše opštine?

Slijede **internet prezentacije** opština koje barem jednom mjesečno posjeti **33.3%** ispitanika i njihove **Instagram stranice** koje mjesečno posjeti **31.4%**. Viber zajednice opština i njihovi Twitter nalozi su slabije posjećeni, što uzrok može imati i u činjenici da dobar dio opština ne komunicira koristeći ove kanale.

Budući da je i ovo pitanje bilo sadržano u istraživanju NVO CEGAS, uporedili smo podatke dobijene ove i 2020. godine. Ovogodišnji rezultati su nešto bolji, što može biti i posljedica uticaja COVID-19 pandemije usljed koje su građani (ne)voljno više vremena provodila koristeći sredstva online komunikacije i informisanja. Tako, u **ovogodišnjem istraživanju 8.3% više** ispitanika **tvrdi da barem jednom mjesečno posjeti Facebook stranicu** svoje opštine, posjetilaca Internet prezentacija je 3.7% više, a Instagram stranica lokalnih samouprava 9.8%.

Osobe **mlađe od 35 godina** znatno **češće koriste** navedene servise, pri čemu su razlike najdrastičnije u pogledu Instagrama – stranice svojih opština na ovoj društvenoj mreži posjećuje 48.1% ispitanika mlađih od 35 godina, a tek 15.9% ispitanika stariji od 55 godina. Iako prisutne, razlike u pogledu nivoa posjeta Facebook stranicama i web sajtovima opština su znatno manje.

Nadalje, one ispitanike koji su posjetili internet prezentaciju svoje opštine pitali smo u kojoj mjeri su zadovoljni preglednošću, sadržajnošću i nivoom ažuriranosti sadržaja. Kumulativno, **65.2%** ispitanika smatra da su internet prezentacije njihovih opština **pregledne**, **63.4%** je saglasno sa stavom da su **sadržajne**, a **56.2%** dijeli mišljenje da je njihov sadržaj blagovremeno **ažuriran**. Statistički značajne razlike u pogledu ovog pitanja ne postoje s obzirom na pol ispitanika.

Grafik 24: U kojoj mjeri se slažete sa time da je internet prezentacija Vaše opštine:

Nadalje, postoji **negativna korelacija** između starosti ispitanika i stave po ovom pitanju – konkretno, što je ispitanik mlađi, to u većoj mjeri smatra da su opštinske internet prezentacije pregledne, sadržajne i ažurirane. Ispitanici sa sjevera najbolje ocjenjuju ažuriranost (61.3%), sadržajnost (74.1%) i preglednost (69.3%) opštinskih stranica.

Glavni nalazi

Najbitniji nalazi istraživanja o građanskoj participaciji u lokalnim samoupravama su sljedeći:

- Najčešća asocijacija na građansku participaciju je „učešće građana u donošenju odluka“, a interesantno je da su „podjele“ druga najčešća asocijacija. Ovakav odgovor u velikoj mjeri oslikava i trenutnu društvenu realnost u Crnoj Gori,
- Nešto manje od trećine ispitanika tvrdi da su učestvovali u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou. U odnosu na istraživanja NVO Građanska alijansa koja su sprovedena 2015. i 2017. godine bilježi se blagi rast osoba koje tvrde da su učestvovala u ovim procesima,
- Tek devetina građana je u posljednjih 12 mjeseci podnijela neku vrstu zahtjeva organima lokalne samouprave u kojoj živi. U pitanju zadovoljstva sprovedenim postupkom, ispitanici pokazuju izraženu polarizovanost – dok je 41.3% zadovoljno sprovedenim postupkom, gotovo isti broj (41.1%) tvrdi da je nezadovoljan,
- Trećina ispitanika je zainteresovana za učešće u procesima donošenja odluka u opštini u kojoj žive. U mjeri većoj od prosjeka zainteresovani su muškarci, stanovnici južne regije te osobe višeg obrazovnog nivoa i prihoda. Iako trećina ispitanika tvrdi da je zainteresovana, tek 5.6% njih svoje učešće u procesima donošenja odluka u svojoj opštini ocjenjuje kao visoko. I ovdje prednjače stanovnici sa juga Crne Gore, te osobe sa višim prihodima,
- Od klasičnih metoda građanske participacije ispitanici najčešće učestvuju u lokalnim izborima – njih 71.7% je koristilo ovaj način učešća u donošenju odluka, a dodatnih 23.2% je upoznato da ta mogućnost postoji. Četvrtina ispitanika tvrdi da je učestvovala u protestima, dok je ostale ponuđene oblike građanske participacije koristilo manje od po 10% ispitanika,
- Među nekonvencionalnim metodama građanske participacije najzastupljenije je potpisivanje peticije, pridruživanje bojkotima i učestvovanje u zakonskim demonstracijama. Peticiju je potpisalo 44.2% ispitanika, bojkotima se pridružila četvrtina, a na zakonski odobrenim demonstracijama učestvovala je petina ispitanika. Kada smo ispitanike upitali šta je razlog da ne koriste mehanizme učešća u donošenju odluka, najčešće su isticali činjenicu da nemaju potrebu za tim,
- Za potrebene ovog istraživanja kreirana je kompozitna varijabla koja mjeri indeks građanske participacije. Vrijednost indeksa iznosi 0.41 na skali od 0 do 1 i veća je od vrijednosti koje su ostvarene 2008., 2010. i 2015. godine. Vrijednost indeksa najveća je među muškarcima, osobama starosti od 35 do 54 godine, te osobama sa visokim prihodima i obrazovnim nivoom. Međutim, kada uporedimo stanje sa onim koje je izmjereno 2015. godine, primjećujemo da je najveći rast indeksa građanske participacije zabilježen među stanovnicima sjevera, starijima od 55 godina i manje obrazovanim osobama,
- Svaki peti ispitanik ne bi ili ne zna kome bi prijavio nelegalnu deponiju u blizini svog domaćinstva. Isto važi za četvrtinu ispitanika u slučaju sumnje na nasilje u porodici ili uništenog parkovskog mobilijara, dok sumnju na prekoračenje ovlašćenja službenika Uprave policije ne bi prijavilo čak oko 40.0% ispitanika. Ipak, ukoliko podatke uporedimo sa 2015. i 2017. godinom, i ovdje primjećujemo pozitivan trend, tj. broj onih koji ne bi prijavili date situacije ili ne znaju kome bi se obratili opada,
- Gotovo polovina ispitanika smatra da njihova samouprava djeluje kao servis u službi građana, dok je 55.3% zadovoljno radom lokalnih službenika. Ispitanici iz južne regije pozitivnije ocjenjuju rad svoje lokalne administracije,
- Dvije trećine ispitanika znaju gdje se nalaze prostorije njihove lokalne samouprave, dok nešto više od petine tvrdi da je učestvovalo u formiranju organa mjesne zajednice u kojoj žive,
- 53.1% ispitanika lokalne odbornike ocjenjuje kao pristupačne i spremne da pomognu. Još jednom, stanovnici južne regije imaju najpozitivnije mišljenje o odbornicima,
- Informacije o opštinskim politikama i dešavanjima građani najčešće dobijaju putem nacionalnih i lokalnih TV stanica, te online portala. Nacionalne TV stanice češće za informisanje koriste stariji

- ispitanici, lokalne stanice u većoj mjeri od prosjeka prate predstavnici manjinskih naroda, dok online sredstva informisanja i komuniciranja u većoj mjeri koristi mlađa populacija,
- Od modernih sredstava informisanja, ispitanici najčešće koriste Facebook stranice lokalnih administracija – barem jednom mjesečno ih posjeti 40.7% ispitanika. Slijede internet prezentacije opština koje jednom mjesečno posjeti 33.3% ispitanika, dok Instagram stranice posjeti njih 31.4%. U odnosu na prošlogodišnje istraživanje NVO CEGAS upotreba sva tri sredstva obavještanja je porasla.